



دانشگاه صنعتی شریف  
پژوهشکده سیاستگذاری

بیتک



# طرح مسئله «سیاست‌گذاری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در ایران»

## هامون طهماسبی

(مدیر برنامه «مدرسه توسعه پایدار» دانشگاه صنعتی شریف)

۲۸ بهمن ۱۴۰۰

# انتظار مردم، جامعه مدنی و دولت‌ها: فضای کسب و کار در قبال توسعه پایدار، مسؤل است!

- پیامدهای فعالیت بنگاه‌ها بر توسعه، در دنیای کنونی غیرقابل انکار است. در رتبه بندی سال ۲۰۱۵ صد اقتصاد اول دنیا، نام ۶۹ شرکت به چشم می خورد!



# ظهور راه های جدید در فضای کسب و کار

مسئولیت اجتماعی  
سازمان ها  
CSR

برندهای سبز  
Green Brands

بنگاه اخلاقی  
Ethical Enterprise

عملکرد اجتماعی بنگاه  
Corporate Social  
Performance

کسب و کارهای اجتماعی  
کسب و کارهای فراگیر  
سرمایه گذاری مسئولانه  
گزارش دهی پایداری  
مجوز اجتماعی فعالیت  
زنجیره تامین پایدار  
استراتژی برای قعر هرم

...

بازاریابی اجتماعی  
Social Marketing

خلق ارزش مشترک  
CSV

پایداری سازمانی  
Corporate  
Sustainability

کارآفرینی اجتماعی  
Social  
Entrepreneurship

# مسئولیت اجتماعی سازمان ها



# مفهوم مسؤلیت اجتماعی سازمان‌ها CSR

– تعهد پیوسته یک سازمان و یا بنگاه اقتصادی برای رفتار اخلاق مدار

– و سهم شدن در توسعه پایدار

• به ویژه از طریق مدیریت پیامدهای اجتماعی، محیط زیستی و اقتصادی فعالیت‌های خود بر ذی نفعان شان و جامعه

• مسئولیت اجتماعی مستلزم اقدامات فراتر از الزامات قانونی نیز هست و به جا آوردن تعهدات نسبت به کسانی است که سازمان، لزوما قانوناً تعهدی به آنها ندارد.

• این تعهدات به طور گسترده ای از ارزش‌های اخلاقی و انسانی، بوجود می‌آیند.



# اقدامات اصیل مرتبط با مسؤلیت اجتماعی سازمانی (CSR)

## 1. درون فعالیت اصلی کسب و کار: پاسخگویی و مدیریت پیامدها در حوزه‌های اثرگذاری

- بهبود شرایط کاری کارکنان؛ شایسته سالاری
- کاهش آلودگی‌های محیط زیستی
- کاهش مصرف آب و انرژی
- رعایت حقوق جامعه محلی
- محصول با کیفیت
- خدمات رسانی مناسب به مشتریان
- مبارزه با فساد، تقلب و فریب
- ظرفیت سازی (شفافیت، حکمرانی خوب، آموزش کارکنان، انتشار گزارش پایداری و ...)
- و به طور کلی: کسب و کار سالم و خوب

## 2. کمک به توسعه پایدار جوامع پیرامونی خود با هدف اثرگذاری اجتماعی واقعی

- خرید مسئولانه، کار داوطلبی، کمک‌های خیریه، کمپین‌های جمع‌آوری پول، مشارکت با بخش دولتی و مردم‌نهاد در پروژه‌های توسعه پایدار و ...

# نیاز روز کشور به سیاست‌گذاری مناسب برای CSR (مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها)

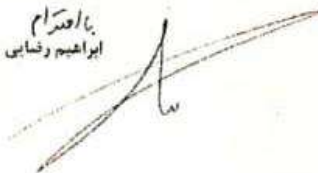
رئیس محترم مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

سلام علیکم

با احترام و تبریک هفته بسیج، به استحضار می‌رساند یکی از چالش‌های جدی در مناطق ویژه اقتصادی و نواحی که صنایع نفت، گاز، پتروشیمی، معدنی، فولاد، خودروسازی، نیروگاهی و... فعالیت دارند، عمل نکردن شرکت‌ها به مسئولیت اجتماعی خود است. بسیار پیش آمده که شرکتی در یک منطقه فعالیت مخرب اقتصادی می‌کند و علاوه بر تصرف زمین‌های مردم بر روی آب و هوا، محیط زیست، اکوسیستم، ترافیک و... آن منطقه اثر منفی می‌گذارد و مشکلات اجتماعی و فرهنگی و حتی امنیتی برای آن منطقه به وجود می‌آورد اما به هیچ عنوان پاسخگویی مردم بومی آنجا نیست. نه در موضوع اشتغال حاضر به استفاده از ظرفیت‌های بومی هستند و نه در خرید خدمات و کالاها و اساساً تعهدی نسبت به مسئولیت اجتماعی خود در قبال منطقه و استانی که در آن فعالیت می‌کنند، ندارند حال آنکه امروز در دنیا شرکت‌های بزرگ علاوه بر قراردادهای معمول خود قائل به مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها (corporate social responsibility) هستند و در برابر بومیان مناطقی که در آنجا فعالیت می‌کنند تعهداتی را پذیرفته و اجرا می‌کنند. یکی از مناطقی که این چالش در آنجا شدت بروز کرده و مشکلات بسیاری را پدید آورده در حوزه منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس (جنوبی) یعنی همان منطقه میزبان صنعت نفت و گاز در میدان گازی پارس جنوبی است که موجب اعتراض شدید مردم استان بوشهر بویژه مردم جنوب استان شده است. وزارت نفت در طی سه دهه گذشته حجم وسیعی از زمین‌های ساکنان را تصرف کرده و اقدام به ساخت پالایشگاه، پتروشیمی، فرودگاه و دیگر صنایع جانبی کرده است اما در طی این سالها کمترین تلفات را به مردم استان داشته است. مردم می‌پرسند از ایجاد این همه صنایع نفت و گاز چه چیزی جز آلاینده‌گی، تخریب محیط زیست، تصرف سواحل، پایین آمدن کیفیت آب و هوا و ترافیک نصیب ما شده است؟

این مسئله و مسائل نظیر آن در دیگر مناطق کشور خلاء قوانینی در حوزه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را نمایان می‌کند که لازم است مجلس شورای اسلامی به آن اهتمام بورزد. بدین وسیله درخواست اینجانب آن است که مطالعه کارشناسی در این باب صورت گیرد و ضمن بررسی عالمانه این مسئله، طرحی دقیق و جامع برای الزام شرکت‌ها به انجام مسئولیت اجتماعی در ایران بخصوص شرکت‌های بزرگ و خسارت‌ساز تدوین و ارائه گردد.

با احترام  
ابراهیم رضایی



# میلیاردها تومان هزینه شرکت‌ها در حوزه مسئولیت اجتماعی....اما....



# نیرداختن به موضوعات اساسی مسؤلیت اجتماعی



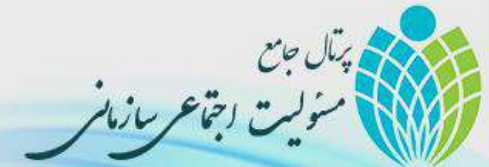
# گزارش دهی مسؤلیت اجتماعی / پایداری شرکتهای ایرانی در مرحله جنینی

98	97	96	95	94	93	
-	✓	✓	✓	✓	✓	پتروشیمی فجر
✓	✓	✓	✓	✓	✓	بانک پاسارگاد
☒	☒	✓	✓	-	-	بانک آینده
☒	✓	✓	✓	-	-	ایران خودرو
☒	✓	-	-	-	-	مپنا بویلر
☒	☒	☒	☒	☒	✓	ارتباطات سیار

# تجربه شورای شهر و شهرداری تهران



صفحه نخست معرفی مسئولیت اجتماعی سازمانی اخبار منابع تجارب برنامه ها ارتباط با ما



نظام نامه CSR



مقدمه:

در راستای مسئولیت اجتماعی سازمان ها و بنگاه های اقتصادی و به منظور کاهش سوء آثار اجتماعی، زیست محیطی و اقتصادی مرتبط با فعالیت شهری و با استناد به مفاد ماده ۹۷ احکام برنامه عملیاتی پنجساله دوم شهرداری تهران ابلاغی به شماره ۴۹۳۸/۱۸۸۲/۱۶۰ مورخ ۳۱/۲/۱۳۹۳ و در اجرای مصوبه «الزام شهرداری تهران به تدوین برنامه های مسئولیت پذیری سازمان ها و بنگاه های اقتصادی شهر تهران» تصویبی در یکصد و دهمین جلسه رسمی - علنی - فوق العاده شورای اسلامی شهر تهران (دوره چهارم) ابلاغی به شماره ۲۴۰۴۳/۱۹۷۱/۱۶۰ در مورخ ۳/۹/۱۳۹۳، «نظام نامه و برنامه عملیاتی مسئولیت اجتماعی سازمان ها و بنگاه های اقتصادی شهر تهران» به شرح ذیل تصویب می گردد.

ماده یکم (۱): تعاریف

۱- مسئولیت اجتماعی سازمانی

تعهد پیوسته یک سازمان و یا بنگاه اقتصادی برای رفتار اخلاق مدار و سهم شدن در توسعه پایدار از طریق مدیریت منابع و استفاده از توانمندی های خود در جهت رفاه و توسعه جامعه، به ویژه در حیطه های اثرگذاری آن ها را مسئولیت اجتماعی سازمانی می نامند. مسئولیت اجتماعی سازمانی، مجموعه وظایف و تعهداتی است که سازمان ها و بنگاه های اقتصادی در جهت حفظ و کمک به جامعه ای انجام می دهد که در آن فعالیت می کند.

۲- سازمان ها و بنگاه های اقتصادی

سازمان ها، کسب و کارها و موسسات یا شرکت هایی که محل فعالیت، تولید کالا یا خدمات آنها در شهر تهران قرار دارد و همچنین ستاد مرکزی شرکتهای مادر تخصصی و شرکت های تابعه آنها می گردند.

۳- ذی نفعان

چهار سال تجربه ناموفق از اجرای یک مصوبه اختصاصی CSR

# تجربه وزارت نفت و مشاور اجتماعی

۷ سال تجربه و دستاوردهای ناکافی

The screenshot shows the Petro CSR website. At the top right is the logo of the Ministry of Petroleum and Petrochemicals and the text "وزارت نفت". The main heading is "امور مسئولیت اجتماعی صنعت نفت". Below this is the "CSR Corporate Social Responsibility" logo. A navigation bar contains three categories: "کارکنان صنعت نفت", "محیط زیست", and "جوامع پیرامون". A secondary navigation bar lists various topics: "درباره ما", "اختر و رویدادها", "اسناد بالا دستی و استانداردها", "آموزش و پژوهش", "گزارش بازاری", "همایش ها و نشست ها", "اقدامات موفق", and "تماس با ما".

The poster for the 5th Iranian Petro CSR Conference features a central graphic of a hand holding a water drop. The text includes "پنجمین همایش مسئولیت اجتماعی صنعت نفت (دهداری)", "The 5th Iranian Petro CSR Conference", and "9-10 December 2020". Logos of various organizations are displayed at the top and bottom.

The poster for the 4th Iranian Petro CSR Conference shows a large group of people in a meeting. The text includes "چهارمین همایش مسئولیت اجتماعی صنعت نفت", "The 4th Iranian Petro CSR Conference", and "23-24 July 2019". Logos of various organizations are displayed at the top and bottom.

The poster for the 3rd Iranian Petro CSR Conference features a network diagram. The text includes "سومین همایش مسئولیت اجتماعی صنعت نفت", "The 3rd Iranian Petro CSR Conference", and "23-24 July 2017". Logos of various organizations are displayed at the top and bottom.

The poster for the Petro CSR Social Responsibility Conference in Petroleum shows a hand holding a globe. The text includes "همایش مسئولیت اجتماعی صنعت نفت", "Social Responsibility Conference in Petroleum", and "http://petrocsr2016.ir". Logos of various organizations are displayed at the top and bottom.

The poster for the Petro CSR Social Responsibility Conference in Petroleum features a grid of logos. The text includes "همایش مسئولیت اجتماعی شرکت", "دو سیمت پترو تیسیمی", and "13-14 شهریور 1394". Logos of various organizations are displayed at the top and bottom.

# معین‌های اقتصاد مقاومتی در کرمان



ایفای نقش شرکت‌های بزرگ اقتصادی استان کرمان در توسعه مناطق  
کم‌برخوردار استان با اختیارات ویژه و در قالب CSR

# تجارب محدود و ناقص سایر دستگاهها در حوزه جایزه و ...

غلبه اهداف دیگر بر پیشبرد CSR در کشور



- بهزیستی
- وزارت راه و شهرسازی
- سازمان مدیریت صنعتی و ...

# نگاه ابزاری به CSR و مسئولیت اجتماعی



غلبه منافع شخصی و سازمانی بر اهداف ملی

# لزوم اطلاع از تجربه دنیا

(به ویژه کشورهای با بافت اجتماعی و اقتصادی شبیه ما)



منبع: طهماسبی، هامون. "ارتقای مسئولیت اجتماعی در صنایع غذایی با نگاهی به تجارب بین المللی"; مجله علوم تغذیه و صنایع غذایی ایران؛ سال سیزدهم، زمیمه شماره 1، بهار 1397، صفحات 193-204

الف) سیاست‌های هواداری  
مانند حمایت از برچسب‌های CSR، انتشار تجربیات موفق،  
حمایت از برنامه‌های شفاف سازی جامعه مدنی

ب) سیاست‌های مشارکت  
مانند مشارکت دولت و بخش خصوصی، گفتگو با ذی‌نفعان،  
معاهدات و توافقنامه‌های در سطح صنعت و اتحادیه‌ها و...

ج) سیاست‌های تسهیل‌گری  
کمپین‌های آگاهی بخشی عمومی، مشوق‌ها و یارانه‌ها،  
تخفیف‌های مالیاتی، سیاست‌های تأمین، ایجاد ظرفیت و...

د) سیاست‌های اجبار  
مانند قوانین، جریمه‌های مالی و قانونی، استانداردها،  
بازرسی و کشف مغایرت و ...

# مسیر و ابزارهای درست سیاست گذاری برای CSR چه هستند؟



قانون؟

جریمه؟

مالیات جدید؟

استاندارد؟

راهنما و دستورالعمل؟

مشوق مالیاتی؟

تسهیل گری؟

ترویج؟

# برخی سوالات مهم

- چالش‌ها و خطاهای تجارب قبلی کشور و نیز نقاط قوت و قابل تقویت در حوزه سیاستگذاری برای هدایت CSR در ارتباط با پروژه‌های جامعه در شرکت‌های بخش دولتی و خصوصی چه بوده است؟
- **سیاستگذاری مناسب CSR** در ارتباط با پروژه‌های جامعه در ایران چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند، چه **ملاحظات**ی را بایستی در نظر بگیرد و به چه جنبه‌هایی بایستی پردازد؟
- آیا بین شرکت‌های **بخش‌های خصوصی و دولتی** در وضع سیاست‌ها و قوانین باید **تفاوت** وجود داشته باشد؟

# برخی سوالات مهم (ادامه)

- **به چه میزان وضع قوانین** یا اصلاح آنها می‌تواند به ارتقای CSR در ارتباط با جامعه محلی در کشور کمک کند؟ (به ویژه نقش سیاست‌های تشویقی و تنبیهی در این زمینه چیست و به چه میزان با هر کدام موافق هستید)؟ آیا نیازی به وضع قوانین جدید در این حوزه احساس می‌شود؟ اگر بله در چه حوزه‌هایی؟
- با توجه به شناخت از فرهنگ و شرایط حاکم بر فضای کسب‌وکار کشور و نیز چالش‌های اقتصادی-اجتماعی سالیان اخیر، چه مخاطرات و ریسک‌هایی از **جنبه منفی** پیش روی قانون‌گذاری احتمالی در حوزه CSR در ارتباط با پروژه‌های جامعه قابل تصور است؟
- سیاست‌های مناسب برای پیشبرد CSR در کشور، توسط **چه نهاد** یا نهادهایی و از طریق چه فرایندی بایستی تدوین شود؟

# مهم‌ترین سوال

چرا مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در ایران، آنگونه که انتظار می‌رود جلو نرفته و چه موانعی بر سر راه وجود دارد؟

آیا برای رفع این موانع نیاز به قانون جدید داریم؟ در چه حوزه‌هایی؟ غیر از قانون به چه چیزهای دیگری نیاز داریم؟

# تحقق توسعه پایدار و مسئولیت اجتماعی شرکتها فقط از عهده یک بخش خاص بر نمی آید

همه بخش‌های جامعه در قبال توسعه پایدار مسئولند



از خدا نسبت به بندگان و شهرهایش پروا کنید؛  
زیرا دارای مسئولیت هستید؛  
حتی نسبت به زمین ها و حیوانات ...

(حضرت علی (ع) - نهج البلاغه - خطبه ۱۶۶)

**با تشکر از همراهی شما**

thamiran@yahoo.com



**hamoont.ir**



SDSchool.ir



@SDSchool